

Herolden

September 2005

Årgang 9 Nummer 3

Børnegøglernes optog på markedet

Udgivet af:

Vennekredsen

Bornholms Middelaldercenter

Stangevej 1.

3760 Gudhjem.

Tlf. 56 49 83 19

Info@bornholmsmiddelaldercenter.dk

www.bornholmsmiddelaldercenter.dk

Redaktion:

Redaktør:

Vibeke Tungelund 56 48 13 17

Layout:

Ole Boyer Pedersen 56 49 81 41

Ansvarshavende:

Niels Erik Rasmusen 56 49 83 19

Indlæg til Herolden:

herolden@bornholmsmiddelaldercenter.dk

Herolden udkommer 4 gange om året.

1/3, 1/6, 1/9 og 1/12

Deadline den 15. i måneden før
udgivelsen.

Oplag 350

Indhold

4 ...Sidste nyt fra Centret

7 ... Fremstilling af trækul og jern

10 ..Insanis Solis

12 ..Kammerkoret Aventura

14 ..Nogle oplevelser fra markedet

15 ..Besøg på markedet af 5 navere

16 ..Kirkekoncert i Østerlars kirke

17 ..Uddannelse som dukkefører

20 ..Riddermarked på Esrum kloster

22 ..Om bordskik

24 ..Daldøs

26 ..Lena returnerer til Berlin

28 ..Aktivitetskalender

30 ..Vinterkursus

31 ..TingTang

32 ..Kære Skrædderlav

33 ..Lidt om milelavets plads

Billeder fra markedet 2005

Sidste nyt fra Centret

Af Niller

Markedet 2005

1000 tak til alle jer som gjorde en frivillig indsats, - og på den måde er med til at sikre os at middelaldercentrets vidensbaserede historiske formidling også kan bestå i fremtiden.

Her er der ingen der scorer kassen (Nogen påstod i et læserbrev det modsatte), - alle indtjente penge omsættes til nye kulturtiltag og nye arbejdspladser, til glæde og gavn for alle bornholmere og øens mange tilrejsende gæster.

Markedet i år var meget anderledes end de forudgående år, idet der var omarrangeret på pladsopbygningen. Dette var gjort for at få mere plads til de mange gæster, - men også for at give 10 års jubilæet et ekstra pift. Alt i alt synes jeg det lykkedes, - og det er absolut en ide vi vil arbejde videre med i de kommende år.

Desværre blev vi i halvanden dag overskyldet med kaskader af vand, hvilket gjorde at vi ikke kunne komme op på sidste års besøgstal. Besøgstallet for 2005 blev således 14.546 mod 17.508 besøgende sidste år. Kigger man lidt nærmere på tallene opdager man at 2000 af de manglende gæster er gengangere og gratister, - og derved kommer vi ned på et reelt tal der hedder 1000. Omsætningen for markedet er ikke gjort op endnu, - men forventes at være ca. 15 % bedre end sidste år, hvilket igen betyder at vi formegentlig kommer ud med et samlet resultat som i 2004. IKKE SÅ DÅRLIGT.... Vejret taget i betragtning!

Centrets økonomiske situation

Som I sikkert har bemærket har centrets ledelse været nødt til at trække i nødbremsen. Lige efter markedet gjorde vi regnskabet op, og dette viste et underskud på ca. 600.000 kr. Dette betyder naturligvis at det ikke er muligt at opretholde det høje kvalitetsniveau vi har klamret os til i de seneste år. Vi har forsøgt at tjene flere penge, - således at vi kunne bevare de mange skabte arbejdspladser samt centrets høje kvalitet, men det ser desværre ud til at være mislykkedes. Derfor er de fleste af vores dygtige og kompetente medarbejdere sendt hjem pr. 1. september, - og ledelsen har meldt ud til Regionskommunen at Bornholms Middelaldercenter behøver en permanent økonomisk indsprøjtning, på lige fod med alle øens andre kulturinstitutioner, hvis man vel at mærke ønsker at bevare centrets store aktiv. Ønsker politikerne ikke at støtte os med penge er vi desværre nødt til at se på vores aktiviteter med helt anderledes kommercielle øjne. Indskrænkning af aktiviteter og sæson vil være med til at forbedre vores økonomi betragteligt, - men vil være en åbenlys forringelse for det bornholmske samfund og turistbranche.

Bornholms regionsråd vil formegentlig i løbet af de kommende måneder komme med en udmelding. Udmeldingen vil være vores udgangspunkt for de fremtidige aktiviteter.

Fortsættes side 6.....

Tilskud til videnspædagogiske institutioner 2004

Institution	Besøgende	Kommune	Amt	Undervisningsm.
Eksperimentariet	337.746	0	0	3.200.000
Fjord og Bælt Centret	71.800	2.000.000	0	250.000
Aqua	112.150	2.574.000	0	1.100.000
Middelalder-centret - Lolland	71.400	1.000.000	900.000	600.000
Lejre Forsøgscenter	56.000	100.000	2.000.000	1.300.000
Planetariet	253.000	0	0	900.000
Dybbøl Banke	41.500	228.500	228.500	500.000
Assistentkirkegården	27.483	?	?	150.000
Bornholms Middelaldercenter	48.000	0	0	250.000
NaturBornholm	64.500	0	0	250.000
Kystcentret Thyborøn	54.000	0	0	100.000

Bornholms regionskommunes årlige driftstilskud til sammenlignelige institutioner

Bornholms Kunstmuseum	1.413.982
Bornholms Museum	3.222.214
Musikhuset	1.351.830
Rønne Teater	1.370.840
Bornholms Middelaldercenter	0

Hvad er et videnspædagogisk aktivitetscenter (VPAC)?

Undervisningsministeriet har i dag godkendt 11 videnspædagogiske aktivitetscentre i hele Danmark hvoraf Bornholms Middelaldercenter er det ene. Betegnelsen har disse centre, fordi de modtager en speciel støtte fra Undervisningsministeriet, der har en fordelingspulje til centrene på årligt 8,2 mill. kr.

For at kunne gøre sig fortjent til disse penge skal man kunne leve op til formålet: Formålet er at udvikle nye, vidensformidlende aktiviteter gennem forskning, internationale kontakter og egen indsats, målrettet især mod grundskolen og ungdomsuddannelserne. Hvis et center opfylder dette formål og en række andre kriterier, kan det søge tilskud fra puljen. De fleste tilskud gives for en 3-årig periode.

Bornholms Middelaldercenter modtager årligt, - og frem til 2007, 250.000 kr. fra denne pulje.

Undervisningsministeriet støtter i 2005:

KystcentretThyborøn
AquaSilkeborg
Fjord og BæltKerteminde
Dybbøl BankeSønderborg
Lejre ForsøgscenterLejre
EksperimentariumKøbenhavn
PlanetariumKøbenhavn
MiddelaldercentretLolland
Assistentkirkegården . København
NaturBornholmBornholm
Bh. Middelaldercenter .Bornholm

Dertil kommer, at flere af de bornholmske institutioner får dobbelt deres tilskud op med penge fra staten.

Historie- & Naturværkstedet

Byggeriet oven på den søndre længe er gået i gang - og ved udgangen af 2005 vil der stå et dejligt lokale klar.

Overretagen vil blive delt op som følgende:

- Foredragssal/samlingsrum med plads til 100 personer.
- Entre og depot
- Udstillingslokale på ca. 70 m²
- Udendørs terrasse med trappe og handicaplift

I vores bestræbelser på at kunne servicere de bornholmske skoler på højt niveau er disse nye lokaler et kæmpe skridt opad.

Historie- og Naturværkstedskonceptet støttes af landdistriktspuljens artikel 33 med ca. 1.000.000 kr.

Verden er forunderlig. Samtidig med at man kæmper med driften, er der alligevel penge til at bygge nyt.

BYGGEHOLDET

Alt i Stråtage

Højby Kærvej 1
4320 Lejre
Tlf. 46 48 08 40
Mobil tlf. 40310840
www.Byggeholdet.dk

Fremstilling af trækul og jern

Af Niels Lassen

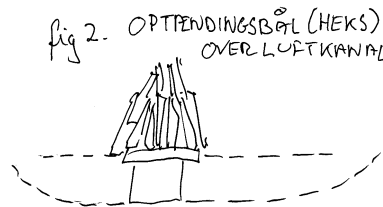
På middelaldermarkedet blev der kæmpet bravt flere steder på markedspladsen. Også på milelavets plads blev der kæmpet - ikke med sværd og økser ej heller med hagebøsser og kanoner. Nej, der blev kæmpet for bare at stå oprejst i vinden. For at holde støvet ude af øjnene. Med at bygge lævolde så vi kunne beholde ilden fra ristningsbålene på pladsen osv..

Men det er forhåbentlig problemer, der løser sig, efterhånden som vi får indrettet pladsen.

Vennekredsens milelav var fælles med Sct. Sebastians Gilde om arbejdet på pladsen. I og for sig, var der ikke noget nyt i det. De tre fra milelavet, der havde mulighed for at være med, er også medlemmer i Sct. Sebastians Gilde, så alt var, som det plejer.

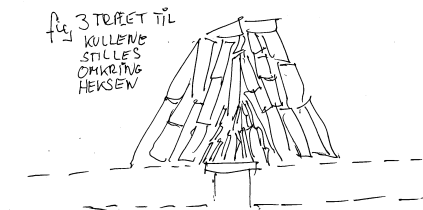
Vi startede som sædvanlig med at sætte kulmilnen. Det er jo den, der er længst tid om at blive færdig, så jo før den bliver tændt des bedre.

Vi starter med at grave de luftkanaler, som vi bruger til at regulere lufttilførslen med. Kanalerne placeres som et stort kryds. Der hvor de skærer hinanden, bygger vi et optændingsbål, bestående af let antændelige småpinde, bark osv. Det kræver lidt omhyggelighed, da det er afgørende for, om milen kommer i gang, når vi tænder den.

Derefter stabler vi lidt grovere brænde rundt om og henover optændingsbålet og til sidst de store brændestykker. Nogle brændestykker lægges som låg over kanalerne, så de holdes åbne nede under brændet.

Vi bruger ca. en rummeter brænde til en mile.

Når træet så er stablet, pakker vi milen ind i hø, brændenælde, bregner eller

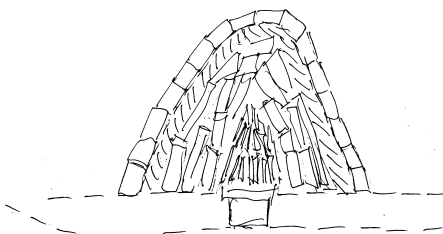
lignende, før vi lægger græstørv på. Tørvene lægges med græsset nedad. Til sidst øses jord på. Grunden til at vi pakker træet ind med hø er, at vi vil forhindre jorden i at drysse ned i kullene og forurene dem.

I sin tid, hvor milebrænding var udbredt som fag, blev der faktisk indført afgift på bregner, som blev brugt til at pakke milen ind i.

Når nu det hele er dækket til, er det tid til at tænde milen. Det gøres gennem en af luftkanalerne med en lang stang, der er omviklet med noget brændbart. Det antændes, og stangen stikkes ind til optændingsbålet i midten af milen, og hvis man har gjort sit arbejde ordentligt, så tænder den. Hvis ikke, så har man et problem.

Nu får milen lov at brænde et stykke tid med god luft. Ligesom når man tænder op i en brændeovn. Når vi så skønner, at den har godt fat, begynder vi at tætnes den helt. Jorden bliver banket sammen, og der bliver stoppet græstørv i luftkanalerne. Så er der bare tilbage at passe den, indtil kullene er færdige.

Fig. 4 TRÆET DÆKKES MED
HALM OG GRÆSTØRV.
TÆTNES MED LØS JORD.

Pasningen går ud på at lade milen brænde så meget, at processen ikke går i stå, og samtidig passe på at det ikke brænder så lystigt, at det hele ender som aske.

Milen kan brændes færdig på 3 – 4 dage, hvis man er lidt frisk, og det træ, vi har lagt i, er tørt og ikke for hårdt. Brugere vi fugtigt egetræ, har vi oplevet, at milen har brændt i næsten 14 dage, før den var færdig.

Jo hurtigere vi kører med milen, des større spild, så det kan egentlig ikke betale sig at forcere processen. Grunden, til at vi gør det, er, at vi gerne vil bruge kullene til jernfremstillingen. Det er jo trods alt det, det går ud på, og det illustrerer langt bedre tidsforbruget ved jernfremstilling, end hvis vi udelukkende fyrer med grillkul fra brugen.

Jernudvindingen drillede lidt under markedet. Den kraftige vind gjorde, at vi havde mere end svært ved at få ristet vores malm. Det foregår på åbent bål, og formålet er, at tørre malmen helt samt at fjerne alt organisk materiale fra den, før vi skal have den i jernovnen til udvinding.

Mens milen brændte, og vi ventede på stille vejr, blev der bygget en ny jernovn på pladsen. Den blev bygget op i munkesten og ler. Ulv fra Sct. Sebastian forestod bygningen. Det skulle være en eksakt kopi af en tilsvarende ovn, som gruppen har bygget på Hjärtenholm i forbindelse med en optræden der. Den havde et enormt træk og gav varme nok til, at både malm og mursten smeltede. Den ovn, der blev bygget her, kom dog ikke til at virke helt

så godt. Det kan have noget at gøre med lufthullernes udformning. Men det er helt klart en ovntype, der er værd at eksperimentere med.

Det er en ovn af selvtræktypen. Kan man få den til at fungere, er det helt klart den nemmeste ovn at arbejde med, da den ikke kræver mandskab til at trække blæsebælgen.

Den fungerer ved, at der er lufthuller forneden på ovnen, som i kombination med ovnskaktens højde skal kunne levere luft nok til, at temperaturen kommer højt nok op.

Vores lokale ovne kom slet ikke i gang. Vi har ellers en mulig brugbar malm, vi skal have afprøvet, så det har vi til gode.

Men ellers var det en helt god uge,

hvor vi fik fortalt om vore aktiviteter til rigtig mange interesserede mennesker. Vi fik en del henvendelser om steder med mulige malmforekomster, og sidst men ikke mindst, vi fik et nyt medlem i gruppen.

Vores lokale ovn kom slet ikke igang

Sortering af trækul

Insanis Solis

Fra www.insanissolis.dk

Foreningen Insanis Solis

startede oprindelig som en idé fostret tilbage i 1999. Vi var en flok venner der årligt havde mødtes på Bornholms middelaldermarked.

Vi blev enige om, at det var en god ide at holde middelalderstemningen vedlige også efter markedet. Desuden kunne vi holde hinanden til ilden for at få lavet noget af det udstyr, vi altid stod og manglede, når årets marked endelig kom på Bornholm.

I 2003 lykkedes det så for os at få tingene samlet under en fast struktur. Vi fik ved fælles hjælp lejet et lokale på Vesterbro og fik stiftet foreningen. Herfra er det gået forholdsvis stærkt, vi har brugt vores lokale som fast samlingspunkt og som produktionsværksted. Her har vi lavet en hel del af vores eget udstyr, men også de ting vi sælger i vores bod er produceret her.

En del af os har været med i middelaldermiljøet i 7-8 år, og har i årenes løb lokket en del af vores venner og bekendte med. Selv om vi som gruppe kun har et par sæsoner på bagen, er vi altså for størstedelens vedkommende 'gamle rotter i faget'. Vi har dog været så heldige at få nye medlemmer med, der ligeledes har en stor interesse inden for formidling og for middelalderen generelt.

De smykker vi producerer er lavet ud fra både arkæologiske fund og billedmateriale fra middelalderen. Rosenkranse er velkendte fra det europæiske materiale i forbindelse med kirkerne. Korsene har ikke noget konkret forlæg som smykke, men formen kendes fra kalkmaleriernes kors. Kronerne er lavet ud fra et engelsk fund, og er i øvrigt et velkendt billede fra middelalderen. Hjul Korsene kendes af form fra adskillige kalkmalerier, hvoraf der også er eksempler på formen brugt som smykke. Desuden kendes de fra gårdskors og diverse ornamentik på trægenstande, som eksempelvis Nordboernes spisebrikker. Ringnålsspænder er fundet arkæologisk. Ofte er de fra vikingetid.

Da vi skulle lave vores vedtægter, skulle vi formulere, hvad det var, vi ville med denne forening. Det kom til at lyde således:

”At formidle kendskabet til middelalderen på en sjov og interessant måde”.

Det er, hvad vi prøver på at gøre - både udadtil og indadtil. Vores mål er at sørge for, at publikum går fra vores lejr eller shows godt underholdt og en lille smule klogere på, hvordan livet i middelalderen kan have udfoldet sig. Vi forsøger at fortælle nogle historier og vise nogle aspekter af middelalderen, som ellers kan være svære at sætte sig ind i.

Vi har valgt at tage udgangspunkt i året 1375 til vores formidling og udstyr. Denne afgrænsning tjener til at sikre, at de ting, vi viser, passer sammen i tid og kontekst. Middelalderen var ikke en statisk periode. Derfor bruger vi kilder fra omkring dette år for ikke at blande de forskellige stilmæssige træk fra hele middelalderen sammen.

I 2003 var vi afsted første gang som gruppe på Bornholms middelaldermarked. Vi havde en bod og stillede med fire krigere til det store slag om stormandsgården. Derudover deltog vi i de daglige optrin der ledte op til slaget, arrestationer, rettergangen og forskellige andre events.

I vores formidling og forberedelse af vores udstyr og produkter forsøger vi at forny os. Vi lægger vægt på, at vi hele tiden skal udvikle os og gøre vores udstyr, vores formidling og vores viden større og bedre.

I fremtiden håber vi at kunne tilbyde mere koncentrerede arrangementer, med et mere udtalt formidlingsmæssigt mål

www.insanissolis.dk

Insanissolis@insanissolis.dk

Insanis Solis har den indstilling, at formidling og udstyr skal være af høj standard, baseret på kilder og materialer der hører inden for vores periode (1375).

P.t. består foreningen af:

Peter Kofoed-Larsen, Stine Nordahn Frederiksen, Nikolaj Wiuff, Gro Poulsen, Michael Peleg, Tina Hansen, Thomas Kofoed Larsen/Tot langfinger, Galit Peleg, Loa Schmidt, Tina Rasmussen, Marie Døllner, Jakob Qvortrup og Maj Linnea Thøfner samt Karin & Ib Kofoed-Larsen og Jette & Leif Rasmussen

Kammerkoret Aventura

Af Aventura

Aventura er et mindre kammerkor fra København. Vi er almindelige mennesker med arbejde og familie, og vi synger både ældre og nyere klassisk musik. Når vi synger middelaldermusik, optræder vi oftest i dragter og med instrumenter. Meget af det allerældste musik har vi kun, fordi det blev skrevet ned af munke og nonner i middelalderens klostre, så når vi synger denne musik, optræder vi gerne som Klosterkor.

Middelalderkoret Aventura/ Klosteret

Vort (fiktive) kloster hedder Det Hellige Kors' kloster, som tilhører Det Hellige Kors' orden. Ordenen blev grundlagt af to søskende, der var tvillinger (en raritet i Middelalderen). De var den Salige Wilhelm og den Hellige Sacharissa, søn og datter af en tysk adelsmand, der ingen barmhjertighed udviste over for de syge og svage. Da hans egen hustru blev ramt af en sygdom, der gjorde hende til krøbling, behandlede han hende med stor grusomhed, og til sidst døde hun af sorg over det. Da han selv døde uden at have angret sine synder, blev tvillingerne rædselsslagne, da dette uvægerligt ville føre til hans evige fordømmelse. De besluttede derfor at gå ind i klosterlivet og hellige sig bøn for deres fars sjæl. De forærede deres jordiske gods til kirken imod at få lov til at indstifte en orden, hvis formål skulle være at bede for deres fars frelse, at pleje de syge og de svækkede, og at prædike anger, bod og bedring på de offentlige markedspladser. Ordenen er

selvsagt en tiggerorden, og den lægger op til dobbelte klostre, dvs. et til mænd og et til kvinder, der hører sammen under en abbed/abbedisse, ligger op ad hinanden og har fælles økonomi.

Hvad synger vi?

Da meget af den tidligt nedskrevne musik stammer fra klostrene, er det ofte på kirkesproget: latin. Nogle sater er bygget over et enkelt ord, "Domino" for eksempel, som kan strækkes til to minutters sang mens melodien snirkler sig vidt omkring. (Ordet Domino betyder "(Vor) Herre"). Teksterne er som oftest hyldestsange eller bønner – til Gud, jomfru Maria, eller en af de mange helgener, der fandtes i det nyligt kristne Norden.

Der er også sange på mere dagligdags (dengang) sprog – det ligner en blanding af engelsk, dansk og tysk. Nogle sange skifter endda mellem dette sprog og latin undervejs. Det kan gø-

re det svært at forstå, hvad der bliver sunget om, men var meget anvendt.

Middelalderen – hvad vil det sige?

Vi skriver 1370. I denne periode af middelalderen er de gamle nordiske guder for længst glemt, og Danmark er – ja – et katolsk land, hørende under paven. Der er endnu længe til Luther og Reformationen i 1500-tallet, og almindelige mennesker er ikke i tvivl om, at god opførsel belønnes i det hinsides med et evigt liv blandt helgener og engle. Den gode opførsel består i at gå i kirke hver søndag, faste på de foreskrevne dage, lyde offentligheden, verdslig såvel som gejstlig, og gå op i sin aftenbøn. Hvis man har forsømt det lidt, kan klosteret være til hjælp. De gejstlige går gerne i forbøn for folk – især hvis man kan kvittere med lidt jord eller andre kostbarheder...

Hvad har vi på?

Koret har selv fremstillet dragter efter middelalderprincipper, hvilket vil sige, at modellerne er bygget op af lige brede stykker og kiler. Det praktiserede man i middelalderen fordi det gav en meget fin udnyttelse af stoffet. Kilerne giver bevægelsesfrihed og en vis tilpasning til den men-

neskelige figur.

Klosterdragten hører ikke til nogen bestemt orden, men er syet efter tegninger og metoder fra middelalderen. Vi har brugt hør og uld, da man havde disse materialer i dagligt brug dengang. Om livet bæres et bælte af reb (vi har selv slået reb til hele klosteret) med tre knuder. Disse knuder repræsenterer de tre klosterløfter: kyskhed, lydighed og fattigdom. Bæltet er også praktisk til at binde kop, kniv, læderpung og lignende fast i, og selvfølgelig rosenkrans. Kirkens folk bærer derudover et kors af træ om halsen.

Lennart Ipsen

TRANSPORT · VOGNMANDSFORRETNING

Stavsdalvej 44 · DK-3760 Gudhjem · Tel. 56 49 81 01 · Fax 56 49 83 71

Nogle oplevelser fra markedet.

Af Ole Boyer Pedersen

Der sker jo en masse forskellige hændelser på et marked. Nogle laver vi selv for at formidle vores middelalderkendskab og interesse. Andre opstår spontant, eller er ideer fra tidligere år, der skal afprøves. Et godt forhold til de farende håndværks-svende: i Danmark kendt som "navere", har vi altid haft. Ikke mindst efter Tømmertræffet for et par år siden hvor der var en del tyske tømrere med.

På dette års marked blev vi besøgt af to tyske navere, og der er nogle traditioner forbundet med det. Da de to unge mænd havde set sig lidt om på markedspladsen, fandt de selvfølgelig ølteltet, og der blev de straks budt indenfor og bænket med et glas koldt øl. Der blev også lagt en mønt ved glaset. Det blev bemærket af andre af de tilstedeværende, og Michael Larsen, der var ølsvend igen i år, gav forklaringen. Når man får besøg af en naver, har man som tradition pligt til at give svenden et stykke arbejde. Har man ikke noget arbejde skal naveren beværtes og tilbydes logi eller penge til det formål. Derfor mønten og gratis øl. De to unge mænd blev naturligvis på markedet i flere dage - og nætter med - går rygtet. Michael har selv i sin tid "gået på valsen", som det hedder, og så en ære i at videreføre traditionerne.

Den samme Michael vakte et forståeligt opsyn på Bornholms Centralsygehus i Rønne, da han aflage et besøg på hjerteafdelingen, udstyret i middelaldertøj og med en stor pose wienerbrød, for at sige tak for den gode

og livgivende behandling han fik, efter at være blevet syg under markedet i 2004. Han hilste på sygeplejerskerne og overlægen, der godt kunne huske ham. Det var dog ikke så almindeligt at de ligefrem fik tak på den måde, sagde personalet. De fleste nøjedes med et postkort eller slet ikke noget.

At der stadig er liv og livsglæde i den voksne herre, kan jeg bevidne, efter at ha' stået i ølteltet og sammen med ham gået rundt på pladsen for at faldbyde vores vare. Der var jo en stor portion Svanekeøl på flaske med en speciel mærkat "Stormandsøl", som skulle sælges, og på visse tidspunkter gik salget lidt trægt. Det fik Michal rettet op på ved at fatte en stor kurv fyldt med flasker og gå rundt ved bordene og henvende sig især til hustruerne, om de dog ikke havde tænkt på at forkæle deres mand med en Stormandsøl til at nyde senere på aftenen, efter at de var kommet hjem. Det var en metode der gav et tydeligt løft i afsætningen. Turisterne var helt pjattede med at blive udsat for groft påtrængende krejleri. Det er et godt markedsminde at tænke tilbage på.

Besøg på markedet af 5 naver

Af Vibeke Tungelund

Først var der 2 – og så var der 5 naver, eller som det hedder på tysk: Wander-gesellen, som besøgte vort middelaldermarked i uge 29.

Nils Gregor og Matthias Herrmann

Disse naver havde mødt "vores egen" naver – Niki – se Herolden december 2002 og marts 2003 – i Würzburg, hvor han havde fortalt dem om Bornholms Middelaldercenter.

Først kom der to, som Ole har fortalt om på modstående side, og kort efter kom endnu 3. Alle var de tyskere, som havde været viden om i verden på deres færd, der varer 3 år og 1 dag som minimum.

I samtlige naverorganisationer er der ca. 800 medlemmer. Vore gæster er fra "Rechtschaffen Fremde" d.v.s. Zimmer- und Schieferdecker Gesellen, som har ca. 150 medlemmer.

Men hvad er en naver?

"En naver var i gamle dage en håndværkersvend, som udstyret med et naverbrev drog på valsen ud i Europa og arbejdede inden for lavet, d.v.s. sit fag. Mestre af lavet i andre lande var forpligtede til at tilbyde arbejde, eller i det mindste et måltid mad og navn og adresse på en anden mester, som måske manglede arbejdskraft"

Og sådan er det stadig. De skal transportere sig selv rundt på gå-ben eller tomle sig frem. Det første år skal de blive i Europa, i et tysktalende land, dernæst kan de drage videre overalt i verden. Deres beskedne bagage skal de kunne bære i en bylt på deres vandrestav eller bære under armen, pakket ind i en "Charlottenburger" - et specielt tørklæde, påtrykt naverorganisationens historie.

Nils Gregor og Thomas Winter skal videre til Ribe, hvor de skal bygge en carport. Mattias Herrmann, David Schilling og Frank Priebe har ikke noget fast arbejde forude, så alverdens muligheder står åben for dem. Så jeg vil blot ønske dem alle god rejse:

Fixe Teppele

Indenmarken 24 • 3740 Svaneke Tlf. 56 49 63 96 • Fax. 56 49 70 96		AARSDALE BYGGEFORRETNING FIRMAET MATTEBJERG
--	--	--

Kirkekoncert i Østerlars Kirke

Vibeke Tungelund

Torsdag den 21. juli 2005 for aktørerne ved markedet.

Program

- 1) **Lene Halskov** på een-håndsfløjte: Roselil og Medler. Ballademelodi som "air" (lyrisk) og som dansemelodi.
- 2) **Aventura:** Indgang: -Herrer: Kyrie Eleison
Damer: Kyrie Eleison (Dufay)
Herrer: Alleluia Psallat (School of Worcester)
Damer: Domino Clausula (School of Notre Dame)
Herrer: Alleluia Angelus Domini (11. århundrede)
Damer: Angelus ad virginem (14. århundrede)
Herrer: Canticum simeonis
Udgang - Damer: Primo proscriptos patria
- 3) **Marion** 1) Je vivoie Liement
2) Liten Karin
- 4) **Anna-Katrin/Morten Musicus:** En kingo-salme sunget på færøsk
- 5) **Virelai:** 1) Roselil
2) Skipper og Jomfru
- 6) **Truppo Trotto:** 1) Jordens Hjerte, pilgrimssang, traditionel melodi, tekst Morten Musicus
2) Quen quer que. En Maria-sang på et nu uddødt sydeuropæisk sprog.
- 7) **Marion, Virelai og Truppo Trotto:**
1) Søster - en sang af den tyske gruppe Triskillian i Morten Musicus oversættelse.
2) Røde Flod af Morten Musicus, som vi alle gik ud på.

Dagli' Brugsen

ØSTERLARS

Åbent alle ugens dage Posthus - Benzin - Apotek - Tips - Lotto Tlf. 56498005

En uddannelse som dukkefører

Af Ida Marie Tjalve

Går man en tur på Bornholms Middelaldercenter, er det helt umuligt ikke at blive inspireret af alle de kreative mennesker, man møder. Mennesker, som seriøst interesserer sig for et emne, som vi ikke ser så meget til i vort øvrige samfund. Hvem produceret ellers fjerpenne og skriver med runer? Hvem vælser mel på en plaskemølle, hvem laver trækul og udvinder jern, hvem laver gøgl og ildshow og hvem går i religiøse optog? Hvem laver ridderrustninger, synger ballader eller laver egne sko. Hvor finder vi ellers falkonerer og bueskytter? Vi har også haft besøg af naver og af storytellers, af folk der laver dukketeater og dukker og af Ja, listen er uendelig lang med folk med "krøllede" hjerner og anderledes interesser, som beriger Centret med deres kunnen og selv finder er sted at udfolde deres særlige evner.

På Centret har vi nogle sæsoner haft glæde af bl.a. dukkefører Ida Tjalve, som i mange år har brændt for dukketeater, og som nu er gået i gang med en professionel uddannelse som dukkefører og fremstiller af dukker og forestillinger. Her fortæller hun lidt sin uddannelse som professionel dukkefører.

London School of Puppetry og The Little Angel Theatre.

Min dejlige kuvøsetid på Bornholms Middelaldercenter bragte mig både gode erfaringer med at optræde og også en længsel efter lære mere om dét, der i mine hjernevindinger var "rigtigt" dukketeater. Det man med et noget mere

fancy udtryk – eller for mange voksne mere acceptabelt lydende udtryk: animations/figurteateret. Det "rigtige" dukketeater er nu nok en udefinerbar størrelse, men hvad jeg søgte, det fandt jeg og meget mere til.

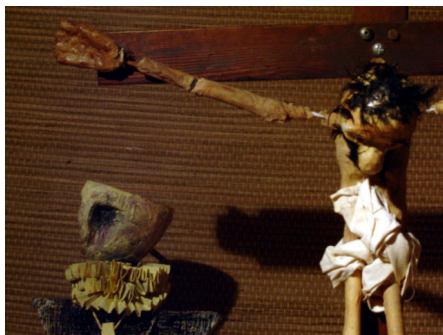

I sensommeren 2003 drog jeg til London til en optagelsessamtale. I mine ører lød London School of Puppetry vældigt grandt, og jeg så for mit indre øje en skole så stor som British Museum, så da jeg fandt min vej til skolen i Islington i nordlondon og kun kunne se rækkehuse og Arsenal stadion, blev jeg noget konfus. Til alt held så jeg i en bilrude et uåbnet brev adresseret til London School of Puppetry og konkluderede, at jeg var på rette spor alligevel. Så jeg, stadig mildt tvivlende, ringede på døren i et smalt rækkehus og blev lukket ind i et hjem, der også var en skole for dukketeater. Efter et langt interview på godt 6 timer kunne

jeg lettet vende snuden mod København med viden om, at jeg var blevet optaget på skolen.

Ét er, at skolen er så lille, at der ikke engang er et anvisende skilt, et andet er, at størstedelen af undervisningen foregår godt 300 km nordpå i The Yorkshire Dales. Der ligger en meget lille by ved Grassington og dér er London School of Puppetry's Yorkshire department – i endnu et rækkehus. Der er værksted i kælderen og det nærliggende forsamlingshus bliver tit lejet, så vi kan udfolde os på større arealer.

På skolen lærer man om alle de aspekter, der er involveret i at lave dukketeater, dvs.: at lave dukkerne med et teaterstykke for øje, evt. scenografi og den egentlige opførelse, både som dukkefører og evt. som medagerende.

Undervisningen er tilrettelagt, med 6 forskellige moduler. Et modul om stangdukker, et om marionetter, et om handske dukker og et om skyggedukker.

Disse 4 moduler munder alle ud i en soloperformance på ca. 5 minutter. Dette lyder umiddelbart ikke af meget, men der går snildt en måned med at lære et nyt medium at kende, finde på et stykke og med at udføre ideen.

Det femte modul er som regel en praktikperiode hos et udøvende dukketeater, og det sjette er et samarbejdsmodul, som munder ud i en forestilling med 2 eller flere deltagere, og som er længere end soloforestillingerne.

Modulerne er som regel hyperintensive. Man knokler i en måned ca. 10 timer om dagen, weekender eksisterer ikke. Man må komme sig oven på sine anstrengelser, når man holder fri måneden efter. Selv om det til tider kan være hårdt, så er det også umådeligt godt. Man trænes hele tiden til at kunne yde sit bedste kunstnerisk.

Min praktikperiode blev usædvanlig lang, fordi jeg fik en 6 - måneders praktikplads hos The Little Angel Theatre i Islington i nordlondon. Dette kunne kun lade sig gøre, fordi jeg havde en god pose penge at leve af. I teaterverdenen, og i særdeleshed dukketeaterverdenen, er der ikke mange penge at give af, derfor bliver man selvfølgelig groft udnyttet som gratis, entusiastisk arbejdskraft, men man får så også en enestående mulighed for at være med bag kulisserne. I mit tilfælde indbar det, at jeg blev "suget" ind i forestillingen "The Mouse Queen" og endte

at være en (lønnet) del af kompagniet. Forestillingen er i mellemtiden blevet inviteret til The New Victory Theatre i New York, hvor vi forhåbentlig (hvis vi når at få arbejdstilladelse og visum) skal optræde den 10. til 24. oktober 2005.

Uddannelsen på skolen er ikke S.U.-berettiget, men man kan med held søge legater til opholdet i England – og så er det også en god ide at tage en ordentlig slat penge med hjemmefra. Der findes desværre ingen uddannelse inden for dukketeater i Danmark mere, og det var altså også en af grundene til, at jeg drog til England.

Uddannelsen kan tages på flere måder: Man kan tage diplomuddannelsen, som indebærer, at man også tager en praktikplads, og at man tager samarbejdsmodul. Dette forløb kan gøres på 8 mdr., på 1 år eller 2 år. Jeg er på 2-års-versionen, hvor der er tid til fordybelse og eftertanke i højere grad, og jeg skulle være færdig til februar 2006.

Man kan også tage et af de 4 solo-performance-moduler og evt. fortsætte med flere og måske i sidste ende tage hele diplomuddannelsen.

Desuden har det ud over selve skoleforløbet og praktikpladsen også været opløftende og bekræftende at kunne træde ind i en verden med andre mennesker, som har mindst lige så krøllede tanker og hjerner, som jeg selv har. Andre legebørn som også synes det bedste – og mest naturlige – i verden er at lade hele opvasken forvandle sig til at være f.eks. en skoleudflugt i svømmehallen og så fremdeles.

Her er et par relevante links, hvis I skulle have lyst til at se, hvad jeg har forsøgt at kaste lys på i ovenstående udredning:

www.londonschoolofpuppetry.com

www.thelittleangeltheatre.com

www.newvictory.org - her kan man bl. a. finde en lillebitte og meget kort videooptagelse af forestillingen

Og til sidst er her min e-mail-adresse: dekalog2@hotmail.com, hvis der er nogen, der har lyst til at få noget forklaret nærmere.

Ida Marie Tjalve, d. 12. august 2005 –
Grassington - England

Forestillingen The Mouse Queen, som opføres i New York 2005, hvor Ida medvirker

Riddermarked på Esrum kloster.

af Michael Sommer/Griffen.

Weekenden d. 18. og 19. juni deltog Griffen i Esrum klosters riddermarked med hagebøsser og udstyrsdisplay. Avantgarden ankom allerede fredag aften for at rekognoscere for lejrplads og kanonstilling samt koordinere praktiske detaljer med stedets officerer. Størstedelen af pladsen var allerede stillet op på engen foran klosteret. Efter en inspektion af klosteret, klosterhaven og møllegården blev vi budt på øl af gamle kendinge fra tidligere felttog, hvorefter vi venligst blev indkvarteret i Herr Davidsens røde burgunder.

Ved 2. hanegal lørdag morgen ankom trainet medbringende lejrmateriel og skyts. Den "lille" tudor blev hurtigt stillet op, og kl. 11.30 bragede hagebøsserne første gang. Vejret var fantastisk hele weekenden, og stemningen var god. Cisterciensermunkene havde bragt det bedste frem fra fadeburet, så menuen stod på krondyr og vildsvin skyllet ned med klosterbryg til tonerne af bl.a. Virelai og Aventura.

Griffen formidlede dagen igennem ildvåbnenes funktion og udvikling gennem middelalderen og fik rig lejlighed til at fremvise vores nye kasse med "ingredienser" til krudtfremstilling og ammunition til interesserede. Derudover trak Griffens våben og rustninger også mange interesserede til, og samtalen gik på udvikling fra brynje og visby til senmiddelalderens højgotiske pladerustninger. Ellers gik tiden med middelalderspil, som publikum fandt meget interessante, flere måtte se nederlaget i

øjnene i hnefatafl eller være vidne til, hvordan Griffens soldater spillede deres sold op i kort og terningspil så som flor og glückhaus.

Kl. 16.00 søndag eftermiddag lød den sidste salut. Omkring 4000 havde besøgt markedet. Vi pakkede sammen og tog afsked med de 50-60? middelalderfæller efter et par dejlige dage i det nordsjællandske med håb om gensyn næste år.

På Esrum klosters hjemmeside kan du læse meget mere om både klosteret, cistercienserordenen, klosterets håndskrifter, og klosterhavens planter. <http://www.esrum.dk/kloster>

Om Esrum kloster (fra deres hjemmeside):

Cistercienserklostret i Esrum blev grundlagt i 1151 som datterkloster af klostret i Clairvaux. Initiativtageren var ærkebiskop Eskil, der var personlig ven med den hellige Bernhard af Clairvaux, som Eskil flere gange besøgte under sine rejser i Europa. Cisterciensermunkene overtog et tidligere benediktinerkloster i Esrum, der var oprettet af Eskil i 1140'erne, men som var forladt og gået i forfald

Esrum Kloster blev det nordiske knudepunkt i cisterciensernes fælleseuropæiske netværk af klostre, der strakte sig fra Sicilien til Norge og fra Polen til Irland. Klostret blev det største og mest betydningsfulde cistercienserkloster i Norden, og det blev stammoder til en lang række klostre i Danmark, Nord-

*Griffen har taget opstilling med klosteret i baggrunden.
Fra venstre: Magnus, Martin, Torben og Michael. Knælende: Christian og Simon.*

tyskland og Polen, bl.a. Vitskøl, Sorø, Ryd, Dargun i det vendiske område (senere flyttet til Eldena ved Greifswald) og Colbaz i Polen

I dag er kun en enkelt senmiddelalderlig længe fra klostrets østre gård bevaret. Men under den eksisterende parcelhusbebyggelse er der fundet rester af et meget stort bygningskompleks. Kirken har muligvis haft en længde på mere end 100 m, og har i så fald været Danmarks største. Ved gaver fra stormænd og andre velgørere blev Esrum Kloster i løbet af middelalderen meget solidt funderet, og ved reformationen ejede klostret mere end en tredjedel af alt gods i Nordsjælland. En oversigt over ejendommene findes bevaret i den såkaldte Esrumbog fra 1497.

Esrum Kloster har haft et betydeligt

bibliotek og dets skrivestue har stået for en ikke ringe bogproduktion. Der er bevaret i alt fem håndskrifter fra Esrum Kloster, heraf fire fra tiden omkring år 120

Efter reformationen fik klostret lov til at fungere til 1559. Herefter blev de sidste munke overført til Sorø Kloster, og nedrivningen af den store klosterkirke begyndte. Byggematerialerne blev bl.a. genanvendt i Kronborg Slot ved Helsingø

Efter reformationen har de resterende bygninger været anvendt til stutieradministration, dragonkaserne, amtstue, fængsel, apotek, posthus og flygtningelejr. I 1931 overgik bygningerne til Indenrigsministeriet og senere til Boligministeriet, der lejede dem ud, dels til privatboliger, dels til Nationalmuseet, der brugte dem som magasin.

En aftenstemning i stormandens sal - og om bordskikke

Vi oplever en stigende interesse for at holde konfirmationen, fødselsdagen, en anderledes konference eller firmafest i stormandens sal.

Når vi afvikler arrangementet bestræber vi os på at skabe en afslappet, sanselig og "tilbagelænet" historisk atmosfære – og her er introduktionen til bordregler og madskikke altid den "icebreaker" der sætter festen i gang!:

Efter en aftenrundt i middelalderbebyggelsen bænker gæsterne sig på lammeskindene i salen - seks ved hvert bord. Der udvælges en "skaffer", der denne aften besidder det yderst vigtige hverv at sørge for, at absolut ingen ved bordet på noget tidspunkt skulle lide af sult eller ølnød. For da må fulde kander og madfade straks "skaffes" til bordet!

Gæsterne konstaterer hurtigt, at der vist mangler noget i bordopdækningen – gaflen!? Serveringsfolkene ser undrende på hinanden "Gaffel? – nej én sådan kender vi ikke til ved bordet og til hvilken nytte? – vi stanger jo maden med den spidse spisekniv, hjælper til med fingrene og søber sovsen med

træske eller brydebrød. I vandspanden midt på gulvet kan de værste fedtfingre skylles....." Spise med fingrene, putte kniven i munden, søbe sovsen med brødstykker...?...de skæve smil breder sig blandt gæsterne, mændene lægger habitjakken og smøger disket ærmerne lidt op, kvinderne løsner hængningerne.

Herefter bekendtgøres det, at stormanden i sit fravær beder om den etikette i salen, der er vitterliggjort og nedskrevet på pergamentet – dette rulles ud og oplæses for salens gæster:

"Være alle i salen velkommen og vide I hermed:

Ved gæstebud bedes gæst og vært at vise fred, venskab og god vilje ved: at lægge udrustning fra sig uden for salen.

Man bør ikke le, tale eller synge med mad i munden, ej heller smaske højlydt, "slippe en vind" eller fremkalde andre upassende lyde.

Husk at klippe og rense negle før I spiser, da der ellers kommer snavs i maden.

Vær tilbageholdende og kast jer ikke over maden, kun ulve og slughalse gør sådan og stik ej hele hånden i gryden, brug højst tre fingre.

Tag det stykke kød eller fisk, som I rører ved først, og lad være at rode rundt efter et større stykke.

Man bør ikke drikke af – eller drysse brødkrummer i – det fad man deler med andre.

Pil ikke næse lige før I rækker ud efter mere mad og puds ej næsen i en klædesnip, i fingrene eller i dugen.

Ben, som I har gnavet kødet af, skal ikke kastes tilbage på fadet men lægges på bordet eller smides på gulvet.

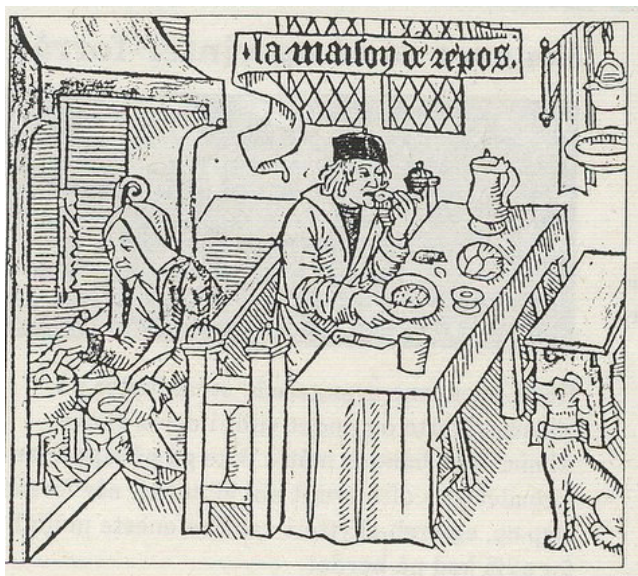
Man bør ikke stange tænder med kniven, ej heller efterlade den i fadet.

Man bør ikke støtte albuerne på bordet eller dyppe fingrene i vinen. Fedtede

fingre skal ikke slikkes rene eller tørres af i tøjet, men kan i tilfælde af at værten ingen serviet har på bordet – tørres af i borddugen.”

Efter disse formaninger entréer stegersfolkene i salen med bærebøren læsset med 1. servering á 5 retter og skafferne iler efter ølkander. Den milde røglugt i salen, ilden fra kaminen og det bløde skær fra de mange knitrende bivokslys reflekteres i gulvklinkerne. Stemningen fremkalder muntre smil, røde kinder, kække blikke og god øltrang – skååål godtfolk, og lad så festen begynde!

Bordskikke refereret bl.a. fra bogen:
”Sådan spiste de i middelalderen” af
Imogen Dawson

Daldøs

Historie

Daldøs-spilletets alder og oprindelse er ukendt, men navnets forekomst i forskellige landsdele som Thy, Fanø og Bornholm tyder på, at det har haft en vis udbredelse. Også ordets betydning er tvivlsom. Muligvis er der tale om et forvansket fremmedord.

Af selve spillet eksisterer så vidt vides kun et eneste eksemplar, som befinder sig på Thisted museum, men som stammer fra Færgegård i Vang sogn vest for byen, og det vides, at det er skåret af en gammel mand, Lars Kaldal, der i midten af forrige århundrede vogtede gårdens får. Som materiale har han anvendt fine træsorter, sikkert strandingsgods.

I litteraturen nævnes Daldøs-spillet kun én gang, nemlig hos I.P.Jacobsen i "Fru Marie Grubbe". I.P.Jacobsen, der selv var fra Thisted, havde sin gang på Færgegård, så det er efter al sandsynlighed netop dette eksemplar, han har set.

Spilletets udformning

Spillepladen er et langstrakt bræt, afrundet i den ene ende og med huller ordnet i tre rækker. Til yderrækkerne, som hver har 16 huller, hører tilskårne pinde i to sæt i lidt forskellig udførelse. Midterrækken har 17 huller. Pindene er udformet således, at man kan se forskel på, om de står på tværs eller på langs.

De to terninger er langstrakte med pyramideformede ender, således at kun fire udfald er mulige. Disse fire er A, (også kaldet dallen, og som gælder for 1), II, III og IV.

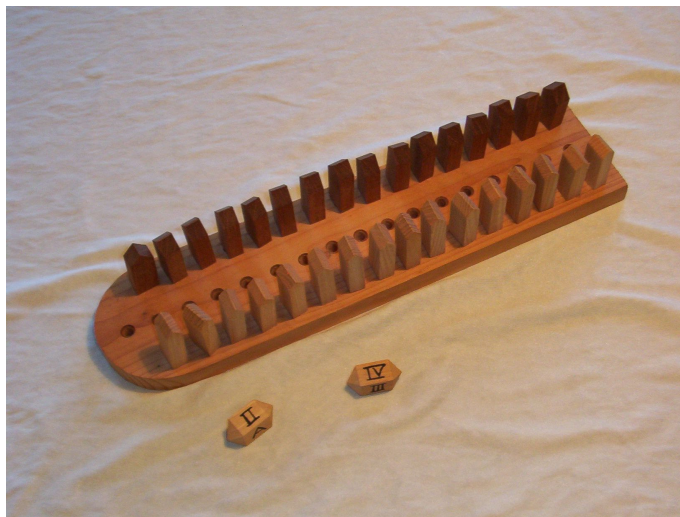
Spilleregler

Før spillet starter, placeres de 32 brikker med tappe i bunden i de to yderste rækker huller – 16 brikker til hver af de to spillere. Brikkerne drejes med den længste side på tværs af bevægelsesretningen.

Begge terninger kastes samtidig. Hvis en spillers kast viser to daller, også kaldet "dal-dal", får den pågældende spiller et ekstrakast. For at finde ud af, hvem der skal starte, kastes de to terninger efter tur, og den, der får det højeste tal, begynder.

En brik er ikke i spil eller gjort aktiv, før den er blevet drejet, således at den lange side flugter med spillerretningen, og brikken er rykket et hul frem. Dette hedder at fordalle en brik. Alle brikker skal fordalles i rækkefølge én for én fra den ene ende til den anden, før de er i spil. Ingen terningkast gælder, før der er slået mindst et A, som altså frigør en brik, og i første omgang flytter den et hul frem. En frigjort eller fordaller brik kan rykke så langt, som terningerne tillader. Hvis den første spillers kast ikke resulterer i mindst én dal (et A), kan terningernes resultat ikke udnyttes, og terningerne går til modspilleren.

En dal må enten bruges til at rykke en allerede fordallet brik et hul frem, uanset hvor på brættet den står, eller til at fordalle eller frigøre den næste brik, der står for tur. Et kast kan bruges til at flytte enten en eller to brikker, men der skal rykkes efter terningernes resultat hver for sig. Slår man f.eks. en 3ér og

en 2ér, rykker man først 2éren og derefter 3éren eller omvendt.

Spillerretningen for begge spillere er i samme retning, f.eks. først mod den buede ende derfra ind i midterrækken og retur ned gennem modstanderens række. Derfra atter ind i midterrækken og retur igennem modspillerens række og så fremdeles. Brikken vender altså ikke hjem i egen række. En brik rykkes rundt til den bliver slået eller spillet er slut.

Brikker tilhørende samme spiller må ikke hoppe over hinanden, men modstanderbrikker, der er i spil, må gerne hoppe over den andens. Hvis et kast gør det muligt at flytte en brik hen til et hul, der er optaget af en modstanderbrik, slås brikken af brættet er ude af spillet. Den spiller taber, som først har

mistet alle sine brikker. Når man har prøvet spillet nogle gange, kan man på forhånd aftale, at den spiller, der først har kun en brik tilbage, har tabt, da slutspillet ellers kan være en kedelig affære.

Den overordnede strategi går naturligvis ud på altid at have en af sine brikker bag en modstandsbrik, og at have en fordallet brik placeret forrest i sin hjemmerække, så man er parat til at rykke efter den næste brik, som modstanderen rykker ud i midterrækken.

En brik, der rykkes gennem modstanderens hjemmerække, kan slå så mange brikker, fordallede eller ej, som terningerne giver mulighed for, og brikken kan ikke selv slås, førend den lander i et hul foran en allerede fordallet brik, og kan blive slået hjem i modstanderens næste slag.

Lena Mühlig returnerer til Berlin

Af Lene Steenbuch.

Det er med stort vemod, at vi sender Lena tilbage til Berlin efter 1 års praktik på centret.

Jeg har på det tekstile område, bl.a. som broderilærer, haft et tæt samarbejde med Lena, hvis fingerfærdighed i høj grad er kommet centret til gode.

Lige nu før Lena skal rejse tilbage, er hun netop blevet færdig med et fantastisk broderi til Stormandsgården som skal monteres til en pude, se foto. Broderiet er 31x48cm og er helt udfyldt af flettesting, som er en slags aflange korssting. Et arbejde, som Lena har fuldført på forbausende kort tid. Det er broderet med silkegarn på hørlærred, så tæt, at stoffet slet ikke ses. Motivet er hentet fra et tysk broderi fra 1300-tallet.

Lena og jeg havde også et dejligt samarbejde med at lave præstedragten. Lena har syet den store, hvide skjorte,

”albaen” samt stola, halslin og bælte med specielle kvaster til dragten.

Jeg ville ikke sende Lena hjem uden bogstaveligt at have en snor i hende! Derfor har jeg sat hende i gang med at sy hvidt middelalderbroderi, og udstyret hende med garn og stof til prøver, som hun kan arbejde på derhjemme. Så er det meningen, at Lena og jeg – og evt. andre, der har lyst – vil sy nogle baner, som vi kan sy sammen til en dug til Stormandsgården. Den videre undervisning af Lena vil jeg foretage ved fjernundervisning, pr. internet. Det er jo blevet ganske almindeligt, så det skal vi nok klare, og så har hun også lovet at besøge os tit!

Derfor siger jeg heller ikke farvel til Lena, men på gensyn kære Lena, og tak for at vi har fået lov at bruge af dine store evner!

*Steen bliver brændemærket.
Fortjent???måske.*

Aktivitetskalender for september, oktober, november og december 2005

September

Torsdag 1., 8., 15., 22., 29. kl. 19-22

Medlemsaften med åbne værksteder på Rågelundsgård.

Sct. Sebastians buelav mødes på Rågelundsgård.

Lavrentii bryggerlavet mødes den 1. kl. 19-22.

Søndag 18.

Bornholms Brand sponsorerer åbent hus i anledning af 125 år jubilæum.

Alle lav inviteres til at deltage i aktiviteter fra 10-16, medlemmer er velkomne til at låne dragt og deltage – kontakt Heidi Andersen 5649 8319.

Torsdag 22.

Kontaktpersoner og BMC holder Styregruppemøde.

Fredag 23 kl. 15-19

Skrædderlavet mødes på Rågelundsgård.

Fredag-søndag 23.-25.

Jerngruppen laver jernudvindingsforsøg på milepladsen.

Oktober

Torsdag 6., 15., 8., 20., 27. kl. 19-22

Medlemsaften med åbne værksteder på Rågelundsgård.

Sct. Sebastians buelav mødes på Rågelundsgård.

Lavrentii bryggerlavet mødes den 6. kl. 19-22.

I EFTERÅRSFERIEN

Man. d. 17. – lør. d. 22. kl. 11-16

alle lav inviteres til ugens aktiviteter, og medlemmer er velkomne til at låne dragt og deltage – kontakt Heidi Andersen 5649 8319.

Børnegøglertrup, brødbagning, musik, lege og dyster, se program på centrets hjemmeside.

Lørdag 22. kl. 18

AFSLUTNINGSFEST - tak for hjælpen i sæson.

Sammenkomst i Stormandsalen for Vennekredsens medlemmer. Tilmelding til kontoret senest den 19. på 5649 8319.

November

Torsdag 3., 10., 17., 24. kl. 19-22

Medlemsaften med åbne værksteder på Rågelundsgård.

Sct. Sebastians buelav mødes på Rågelundsgård.

Lavrentii bryggerlavet mødes den 3. kl. 19-22.

Lørdag og søndag den 5. og 6.

kl. 10-16 vinterkursus.

December

Torsdag 1., 8., 15.,

Medlemsaften med åbne værksteder kl. 19-22 på Rågelundsgård.

Sct. Sebastians buelav mødes på Rågelundsgård.

Lavrentii bryggerlavet mødes den 1. kl. 19-22.

Lørdag og søndag den 3. og 4.

kl. 10-16 vinterkursus.

Se meget mere om lavenes aktiviteter, sidste nyt, mødedatoer mm. på Vennekredsens hjemmeside: www.bmc-vennekreds.dk, hvor du også kan tilmelde dig Nyhedsbrev. Vil du vide mere og er ny i vennekredsen, henvend dig til kontaktpersonerne i lavene:

Lavenes kontaktpersoner

Balladelav	Jette Overlund Tlf. 5695 5364	Køge- køkkenlav	Lisbeth Gjessing Tlf. 5695 4036
Bryggerlav	Hans Jørgen Tlf. 5695 6951	Milelav	Niels Larsen Tlf. 5649 8363
Buelav	Leif Falck Mob 28491101	Møllelav	Jørgen Nielsen Tlf. 5648 2936
Dramalav	Christina Hobel Tlf. 5691 2306 Mob 6061 2306	Plantelav	Anne Christensen Tlf. 5696 6848
Gøglerlav	Birgitte Michalow Tlf. 5696 3370	Skrædderlav	Helle Pfeiffer Tlf. 5696 6090
Herolden	Vibeke Tungelund Tlf. 5648 1317	Smedelav	Jørgen Nielsen Tlf. 5648 2936
Hildegardlav	Thomas Guldbæk Tlf. 2927 5964		

Søndag den 18. september

Bornholms Brand sponsorerer åbent hus i anledning af 125 år jubilæum.

Alle lav inviteres til at deltage i aktiviteter fra 10-16, medlemmer er velkommen til at låne dragt og deltage – kontakt Heidi Andersen 5649 8319.

Se hele verden fra rummet

Her er adressen på et fantastisk program, hvor man fra rummet kan se næsten hele jorden i detaljer. Såfremt jeres PC kan trække programmet, kan I hente det på adressen: <http://kh.google.com/download/earth/index.html>

I klikker bare, hvor der står.... 'Im good. Download GoogleEarth.exe' Hvorefter I kan installere programmet...

I korte ord er det en detaljeret globus fra satellitfotos. Den bliver ved med at opdatere – . Bornholm er også dækket ind – men bedst er det i Rønne. Man kan dog fornemme vore 8 tønder land på Dyndevej.. .

Mange hilsener Palle Jæger Bestyrelsesmedlem

Vinterkursus

Bornholms Middelaldercenter tilbyder igen vinterkurser for Vennekredsen og andre interesserede.

Har du brug for hjælp til at reparere din dragt eller sko?

Ønsker du at sy din egen dragt eller egne sko?

Mangler du et bælte eller bæltetaske?

Ønsker du at støbe dit eget bæltespænde eller smykke?

Mangler du et ringspænde (fibula)?

Så vil Anne Christensen og Helle Pfeiffer hjælpe dig med det, du har behov for.

Kurserne afholdes lørdag og søndag kl. 10-16 på Rågelundsgård, Bornholms Middelaldercenters hovedbygning i tekstilværkstedet og i spisestuen.

Det er vigtigt, at du melder dig til den eller de weekender, du vil deltage og

også husker at melde fra, hvis du bliver forhindret!

Anne og Helle kommer, hvis der er kursister nok !

Datoer for weekenderne er:

5-6 november 05

3-4 december 05

7-8 januar 06

4-5 februar 06

4-5 marts 06

2-3 april 06

Medbring selv madpakken, vi har kaffe/te.

Bornholms Middelaldercenter har forskellige materialer til salg, men medbring gerne egne materialer.

Tilmelding til vinterens kurser:

Helle Pfeiffer: 56-96-60-90,

mail: helle.pfeiffer@adr.dk

Anne Christensen 56-96-68-48,

mail: mail@annec.dk

Åbent mandag-fredag kl. 8.30-17.00

Bjarne Kalf Hansen ApS
V/aut. El-installatør Thomas Frigaard
Godthåbsvej 45 · 3751 Østermarie
Telefon 5647 0357
Mail: info@bjarno.dk
www.bjarno.dk

Professionelle El-Sommerbygger

TingTangs 3. sæson.

Af Birgitte, Gøglermor.

Det er utroligt, men sandt. Trup TingTang har netop sluttet sin tredje sommer på Bornholms Middelaldercenter.

Det startede i det små, men det er blevet større, nogen af børnene har trænet ihærdigt igennem tre vintre, få er faldet fra, men flere er kommet til, så der er fortsat ca. 30 børn i truppen.

Ved alle børnedagene i sommer, samt dagligt i markedsugen, har der været to daglige forestillinger med Maximus som gøglerfar for 15 – 20 ”skidtunger”. Numrene var som sidste år, men teknikken er blevet bedre og historien er en anden. Maximus har befriet ungerne fra den onde troldmand Lasse von Gakhausen, og i sommer har det været Maximus og TingTang, der har gæstet bebyggelsen.

Alle dagene har der været god mad lavet af forsyningsforældrene.

Trup TingTang slutter sæsonen med en daglig forestilling i efterårsferien.

Sidste vinter handlede meget om styrketræning. Denne vinter vil vi også

koncentrere os om sceneoptræden og musik. Vi har endnu ikke bestemt, hvornår vi træner, men så længe centret har åbent, kan børnene tage op og arbejde sammen med Maximus Hiraticus, når det er dem muligt for deres skolegang.

Vi regner med at tage på træningsweekend til København i efteråret, som sidste år. Vi laver rekvisitter på den første weekend i efteråret, hvor der er kursus på centret, så vi holder ”gøglergryden i kog” vinteren over og er klar med en dugfrisk forestilling næste år.

Funnikke

Kontor- & Datahuset på Bornholm
Snellemark 45 - 3700 Rønne
Telefon 56 95 12 69 - Telefax 56 95 69 50

Kære skrædderlav

Af Helle Pfeiffer

Jeg vil godt byde alle gamle og nye interesserede medlemmer velkommen til Skrædderlavets første efterårsmøde:

**Fredag den 23-9-05
kl. 15-19.**

Vi mødes på Rågelundsgård i spisestuen og tekstilværkstedet.

Medbring en lille ret mad til fælles spisning.

Vinteren skal være spændende, hvad skal vi arbejde med og lærer af nye teknikker?

Her er forskellige forslag, som er kommet igennem sommeren.

Brikvævning eller båndvævning: lav dit nye bælte eller bånd til din dragt.

Nålebindig: mangler du luffer, sokker eller hue?

Forskellige håndsyningsmetoder til brug når du syr din dragt. Det kan være

en dekoration med snoede eller brikvævede bånd eller syet med meget små sting, kaldet priksyning.

Broderier på dragter og tilbehør for sætter, hvis vi ønsker det.

Den 23-9-05 vil vi aftale hvilke teknikker vi ønsker at lærer, måske har du andre ønsker. Husk at se vinterens kursustilbud på vores hjemmeside!!!!

Centret mangler forskellige dragter og tilbehør, så har du lyst til at være med til at sy en købmandsdragt, børnedragter eller hovedbeklædning, så er det også en aktivitet, vi kan være fælles om.

Håber at se mange interesserede til vor første møde.

Med kærlig hilsen

Helle Pfeiffer

Tlf. 5696 6090 eller mail:
helle.pfeiffer@adr.dk

Frisko Is Bornholm

Ved Lunden 8
3700 Rønne
Telefon: 56 95 11 22
Telefax: 56 95 97 22
Mobil: 21 42 21 23
www.frisko.dk

Lidt om Milelavets plads.

Niels Larsen

Der er koldt på toppen.

Det fik vi til fulde oplevet under dette års markedsuge.

På milelavets plads, som i øvrigt fungerede udmærket, er der ikke mange græsstrå, der giver læ for en strid vestenvind. Så vi glæder os usigeligt, til de plantede træer og buske når en størrelse, der gør dem i stand til at bryde vinden.

Vi glæder os også til at få indrettet pladsen. Vi har brug for at få lavet en halvtagskonstruktion over vores ovne, så det bliver muligt at arbejde ved dem, selv om det blæser, eller der kommer en lille byge. For når først en udvinding er begyndt, så kører den, til den er færdig. Det vil sige en 8 – 10 timer.

En afdækning vil også gøre det nemmere at iagttage temperaturen (farven på ilden) i ovnen, hvilket er vigtigt for at opnå et godt resultat.

Udover halvtaget er der givet grønt lys for, at vi kan opføre en bygning i tilknytning til pladsen. Den, tænker vi, skal fungere som opholdsrum når vi arbejder. Med det vejr vi havde i år, ville det have været guld værd, at kunne få tag over hovedet på milevagnerne. Nødløsningen var, at jeg kørte min bil på pladsen om natten, så man kunne sidde i den.

Et hus ville også kunne fungere som opbevaringsrum for udstyr, så det kunne være på pladsen permanent, og

ikke som nu, hvor vi fragter det frem og tilbage for at være sikker på, at det hele er der, når vi skal bruge det.

Vores problem i forbindelse med byggeriet er, at vi er et meget lille lav, så det vil tage os rigtig lang tid at få tingene lavet.

Derfor tænker jeg, at det ville være rigtig rart, hvis nogle af jer fra de andre lav måske havde lyst til at give en hånd med, så vi kunne få arrangeret en effektiv weekend, hvor vi fik noget fra hånden.

Måske kan vi hjælpe jer med noget en anden gang.

Huset, forestiller vi os, skal bygges som et grubehus fra vikingetiden, bare oven på jorden. Det regnskyl vi fik under markedet, har overbevist mig om, at det er en dårlig ide at grave det ned.

Men det må vi finde ud af.

Der er ikke fastsat nogen dato for, hvornår vi kan gå i gang, men det ville være rigtig dejligt med nogle uforpligtende forhåndstilbagemeldinger fra interesserede.

Nogle gæster kan godt få en hjælpende hånd.

*Markedets 2
morsomste situa-
tioner. Saxen
som Biskop
Eskild
Og Anne under
omklædning der
gik lidt galt.*

ØSTERLARS SAVVÆRK

Hans-Henrik Kofoed

Stavsdalvej 21 · 3760 Gudhjem · Tlf. 56 49 80 19
Fax. 56 49 80 47

Der anes en vis forskelsbehandling af gæsterne på buebanen. Hvorfor mon det???

Redaktionen arbejder altid, også når det ikke ser sådan ud.

Våbenhandlere er grumme folk.

*Hvad er en festaften
uden et flot
ildshow?*

Middelalderbørn er altid dejlige

*Ild i jern-
milen*